

21. Yüzyıl Pandemisinde Sağlık Çalışanlarında Damgalanma, Yalnızlık ve Tükenmişlik

Stigma, Loneliness and Burnout in Healthcare Professionals in the 21st Century Pandemic

Hülya Kankaya^a, Büşra Gerekli^b, Serap Özer^{*c}

^a Doktor Öğretim Üyesi, Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

^b Hemşire, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir, Türkiye.

^c Profesör Doktor, Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

* İletişimden sorumlu yazar / Corresponding Author, E-mail: serap.ozer@ege.edu.tr

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 02.05.2023

Received in revised form: 30.05.2023

Accepted: 12.06.2023

Keywords:

COVID-19

Healthcare professional

Stigma

Loneliness

Burnout

ABSTRACT

Introduction: During the COVID-19 pandemic, which affected the whole world in a short time, healthcare professionals who tried to continue their jobs under stress faced many physical and psychological difficulties. The study was conducted to examine the level of stigma, loneliness and burnout in healthcare professionals during the COVID-19 pandemic.

Methods: The study, which is cross-sectional and descriptive, was conducted with 111 healthcare professionals who were reached using a virtual snowball sampling approach, through Online Google Form between December 2021 and February 2022. The data were collected by using the "Participant Sociodemographic Form", "COVID-19 Stigmatization Questionnaire for Health-care Workers", "UCLA-LS Loneliness Scale" and "Pines Burnout Scale".

Results: The mean age of the participants was 27.86±4.93 years, 55.9% were female, 61.3% were single, 79.3% had no children, 63.1% were undergraduates, 72.1% were nurse, 55.0% live with their family. It was found that the mean score of stigma scale was 18.64±7.20, loneliness scale score was 16.27±3.31, burnout scale mean score was 4.54±1.05. When the correlation between the scale mean scores is examined; it was determined that there was a positive significant correlation between all scales (p<0.05).

Conclusion: According to the results of the study, it was seen that the health professionals working during the COVID-19 pandemic experienced loneliness and stigma close to the average and were in a state of burnout according to the scale score average, and the level of burnout increased with the increase in the perception of loneliness and stigma.

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 02.05.2023

Revizyon Tarihi: 30.05.2023

Kabul Tarihi: 12.06.2023

Anahtar Kelimeler:

COVID-19

Sağlık çalışanları

Damgalanma

Yalnızlık

Tükenmişlik

ÖZET

Giriş: Kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemi sürecinde stres altında görevini devam ettirmeye çalışan sağlık çalışanları birçok fiziksel ve psikolojik güçlükle karşı karşıya kalmıştır. Araştırma COVID-19 pandemi döneminde sağlık çalışanlarında damgalanma, yalnızlık ve tükenmişlik düzeyini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı tipte olan çalışma, Aralık 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında sanal bir kartopu örnekleme yaklaşımı kullanılarak Google Form aracılığı ile online olarak 111 sağlık çalışanı ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri; "Sağlık Çalışanı Tanıtım Formu", "Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi", "UCLA-LS Yalnızlık Ölçeği" ve "Pines Tükenmişlik Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 27.86±4.93 olup, %55.9'u kadın, %61.3'ü bekâr, %63.1'i lisans mezunu, %72.1'i hemşire ve %55.0'i ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Çalışmada, damgalama anketi puan ortalaması; 18.64±7.20, yalnızlık ölçeği puan ortalaması; 16.27±3.31, tükenmişlik ölçeği puan ortalaması; 4.54±1.05 olarak bulunmuştur. Ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; tüm ölçekler arasında (p<0.05) pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Çalışma sonuçlarına göre; COVID-19 pandemi döneminde görev yapan sağlık çalışanlarının ortalamaya yakın düzeyde damgalanma ve yalnızlık duygusu yaşadıkları ve ölçek puan ortalamasına göre bir tükenmişlik durumu içerisinde oldukları görülmüştür. Yalnızlık ve damgalanma algısının artmasıyla, tükenmişlik düzeyinin de arttığı görülmüştür.

1. Giriş

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde başlayan COVID-19; Ocak 2020'de, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından insanlarda görülen yeni tip korona virüs olarak tanımlanmıştır. Virüs hızla yayılarak

tüm dünyayı etkilemiş, pandemi haline dönüşmüştür (1-3). Virüsün yayılımı dünyada tahmin edilenden daha hızlı gerçekleşmiş, kontrolün sağlanması güçleşmiştir. Vaka sayısı ve mortalitenin hızla

artmasıyla sağlık çalışanlarının iş yükü artmış ve sağlık çalışanları birçok güçlükle karşılaşmıştır. Bu pandemide olduğu gibi sağlık çalışanları, gelecekteki salgınlardan da etkilenme olasılığı en yüksek olan gruptur (4).

Tüm ülkelerin hazırlıksız yakalandığı bu pandemide; hastalık ile ilgili bilimsel bilgilerin yetersizliği, personel ve koruyucu malzeme yetersizliği, çalışma koşulları ve virüs ile enfekte olma/bulaştırma riski sağlık çalışanlarının kendilerini yetersiz ve korunmasız hissetmelerine neden olmuştur. Bu stres altında görevini devam ettirmeye çalışan sağlık çalışanları birçok fiziksel ve psikolojik güçlüklerle karşı karşıya kalmıştır (5-9).

Pandemi döneminde sağlık çalışanlarının çalışma şartları; fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak da yaşam kalitelerini etkilemiştir. Özellikle hastalık bulaşma ve bulaştırma riski, toplum tarafından damgalanma riskini meydana getirmiştir (10). Tüm bu nedenler sağlık çalışanlarının çoğunluğunda; yalnızlık, sosyal izolasyon ve tükenmişlik gibi olumsuz psikososyal sonuçlara yol açmıştır (11).

Damgalanma, toplum içindeki bazı grupların çeşitli nedenlerle (dil, din, ırk, engellilik, hastalık gibi) dışlanması durumudur (12). COVID-19 pandemisinde sağlık çalışanları ile ilişkili damgalanmanın ana nedeni, toplum tarafından potansiyel virüs taşıyıcısı şeklinde görülmesidir. Pandemi döneminde sık kullandığımız; sosyal izolasyon kavramı bireylerin sosyal etkileşimlerini tanımlarken, yalnızlık kavramı öznel olarak yalnız hissetme durumudur (13). Tükenmişlik ise bireylerin yaşadıkları stresin etkili başa çıkma mekanizmalarıyla düzenlenemediğinde fiziksel, duygusal ve zihinsel etkilere neden olan bir kavramdır (14). Sağlık çalışanlarında yaşanan fiziksel ve duygusal yorgunluk, damgalanma ve yalnızlık gibi olumsuz duygular tükenmişliğe neden olabilmektedir. Tükenmişlik, olumsuz duygu ve deneyimlerin sonucunda gelişmenin yanı sıra performans düşüklüğü gibi sonuçlara da neden olabilmektedir (15).

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde; 21. yüzyıl pandemisinde sağlık çalışanlarına yönelik tek başına damgalanma, yalnızlık ve tükenmişliğin incelendiği çalışmalara rastlanmakta ancak (16-22) bunların birbiri ile ilişkisini konu alan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Yürütülen bu çalışmanın, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma, COVID-19 pandemi döneminde sağlık çalışanlarında damgalanma, yalnızlık, tükenmişlik düzeyini araştırmak amacıyla yapılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın tasarımı ve örnekleme

Kesitsel ve ilişki arayıcı özellikte olan araştırmanın örneklemini; Aralık 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında sanal bir kartopu örnekleme yaklaşımı kullanılarak Google Form aracılığı ile online olarak ulaşılan 111 servis ya da yoğun bakım ünitesinde çalışan sağlık çalışanı oluşturmuştur. Araştırma sonunda ulaşılan örneklem sayısı G power 3.1.9.4. programı ile hesaplanmış, $\alpha = 0.05$ düzeyinde, etki büyüklüğü 0.51 ve örneklemin temsil gücü 0.99 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya; çalışmaya katılmaya gönüllü ve herhangi bir sağlık kuruluşunda çalışan bireyler alınmıştır.

2.2. Verilerin toplanması

Araştırmanın verileri, belirlenen tarihler arasında yaygınlaştırılan bir çevrimiçi Google Form bağlantısının elektronik haberleşme araçları kullanılarak paylaşılmasıyla toplanmıştır. Anket başlangıcında çalışmaya katılma konusunda onay verme sorusu yer almıştır. Bu soruya “evet” cevabı verildikten sonra çalışmaya başlanmıştır.

2.3. Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri; “Sağlık Çalışanı Tanıtım Formu”, “Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi”, “UCLA-LS Yalnızlık Ölçeği” ve “Pines Tükenmişlik Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Sağlık Çalışanı Tanıtım Formu: Form, ilgili literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur (16-22). Hazırlanan bu form; demografik verileri içeren 13 soruyu içermiştir.

Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi: Anket, Teksin tarafından 2020 yılında geliştirilmiş, toplam 12 ifadeden oluşmaktadır. Her soru 0 ile 4 arasında puanlandırılmaktadır (0: kesinlikle katılmıyorum, 1: katılmıyorum, 2: kararsız, 3: katılıyorum, 4: kesinlikle katılıyorum). Ölçekte yer alan 11. madde ters puanlandırılmaktadır. Toplam puan arttıkça, damgalama algısı da artmaktadır (23).

UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8): Ölçek; ilk olarak Russel, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilmiştir. Doğan, Akıncı Çötök ve Göçet Tekin tarafından 2011 yılında Türkçe’ye uyarlanmıştır. 20 maddelik ULS'den türetilen sekiz maddelik, 4 seçeneqli likert tipi bir ölçektir: (1) asla, (2) nadiren, (3) bazen ve (4) her zaman olarak değerlendirilmektedir. Toplam puan genel yalnızlık puanını belirtmektedir. Puanlama, 8 ile 32 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar şiddetli yalnızlığı göstermektedir Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.72’dir (24). Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.59 olarak belirlenmiştir.

Pines Tükenmişlik Ölçeği: Ölçek; Pines ve Aronson (1988) tarafından geliştirilmiş ve Çapri (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (25). Ölçek; duygusal (2, 5, 8, 12, 14, 17, 21. madde), zihinsel (3, 6, 9, 11, 15, 18, 19. madde) ve fiziksel tükenme (1, 4, 7, 10, 13, 16, 20. madde) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Maddeler “1: hiçbir zaman” ve “7: her zaman” şeklinde puanlanmaktadır (alınabilecek en yüksek puan “7” en düşük puan ise “1”). Ölçek puanı hesaplanırken; 3, 6, 19, 20. maddeler ters puanlanmakta, geri kalan 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21. maddeler ise normal puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puana göre tükenmişlik düzeyi dört şekilde yorumlanmaktadır. Buna göre, “3 ve altındaki” puanlar herhangi bir tükenmişlik durumu olmadığını; “3-4” arasındaki puanlar tükenmişlik için bir tehlike sinyali olduğunu; “4-5” arasındaki puanlar bir tükenmişlik durumu içinde olduğunu; “5 ve üzerindeki” puanlar derhal yardım gerektiren bir tükenmişlik durumu içinde olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık kapsamında Cronbach alfa değeri 0.90, alt boyutlarında ise duygusal alt boyutu için 0.90, zihinsel alt boyutu için 0.62 ve fiziksel alt boyutu için de 0.78'dir (25). Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.81 olarak belirlenmiştir.

2.4. Verilerin analizi

İstatiksel analizler için SPSS 25.0 istatistik programı kullanılmıştır. Ordinal veriler; aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerlerle, nominal veriler ise frekans ve yüzde olarak açıklanmış, sayı, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar; %95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

2.5. Araştırmanın etik yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için bir üniversitenin Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu (No: 21-5T/6) izni ve T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden uygulama izni alınmıştır. Anket formunun başlangıcında yer alan bilgilendirilmiş gönüllü olur ifadesi ile katılımcıların onamları alınmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların yaş ortalaması 27.86 ± 4.93 olup, %55.9'u kadın, %61.3'ü bekar, %63.1'i lisans mezunu, %72.1'i hemşiredir, %55.0'i ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Sağlık çalışanlarının %32.4'ü COVID-19 yoğun bakım/servisinde çalıştığını, %64.0'ı 1-5 yıldır meslekte olduğunu, %91.9'u pandemi sürecinde üç aydan fazla süredir çalıştığını bildirmiştir. Katılımcılara ilişkin diğer özellikler ve bilgiler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özellikleri

Tanıtıcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş Ortalaması (yıl)= 27.86 ± 4.93 (min.: 20 – maks.: 48)		
Cinsiyet		
Kadın	62	55.9
Erkek	49	41.1
Medeni Durum		
Evli	43	38.7
Bekar	68	61.3
Çocuk		
Var	23	20.7
Yok	88	79.3
Eğitim Durumu		
Lise mezunu	7	6.3
Önlisans mezunu	15	13.5
Lisans mezunu	70	63.1
Lisansüstü mezunu	19	17.1
Meslek		
Hemşire	80	72.1
Hekim	8	7.1
Diş hekimi	4	3.6
Psikolog	4	3.6
Sağlık teknikeri	11	9.9
Diyetisyen	4	3.7
Birlikte Yaşanılan Kişiler		
Aile	61	55.0
Evde yalnız	33	29.7
Diğer (otel, misafirhane vb.)	17	15.3
Çalışılan Birim		
COVID-19 yoğun bakım/servis	36	32.4
Temiz yoğun bakım/servis	75	67.6
Meslekte Çalışma Süresi		
1 yıldan az	13	11.7
1-5 yıl	71	64.0
6-10 yıl	15	13.5
11 yıldan fazla	12	10.8
Pandemide Çalışma Süresi		
3 aydan az	9	8.1
3 ay ve daha fazla	102	91.9
Kronik Hastalık Varlığı		
Var	14	12.6
Yok	97	87.4
Yakınları ile Görüşme Sıklığı		
Her gün	35	31.6
Haftada bir ya da birkaç kez	40	36.0
Ayda bir ya da birkaç kez	34	30.6
Diğer	2	1.8
Birlikte Yaşanılan Kişilerin COVID-19 Risk Grubunda Olması		
Evet	46	41.4
Hayır	65	58.6
Toplam	111	100.0

Min: Minimum, Maks: Maksimum

Çalışmaya katılanların “Sağlık Çalışanları için COVID-19 Damgalama Anketi” puan ortalaması; 18.64 ± 7.20 , “UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8)” puan ortalaması; 16.27 ± 3.31 , “Pines Tükenmişlik Ölçeği” toplam puan ortalaması; 4.54 ± 1.05 , “duygusal alan” alt boyut puan ortalaması; 4.94 ± 1.88 , “fiziksel alan” alt boyut puan ortalaması; 4.62 ± 1.03 , “zihinsel alan” alt boyut puan ortalaması ise; 4.06 ± 0.73 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Ölçek puan ortalamalarına göre; sağlık çalışanlarının ortalamaya yakın düzeyde damgalanma ve yalnızlık duygusu yaşadığı ve bir tükenmişlik durumu içerisinde olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Katılımcıların ölçek puan ortalamaları

Ölçek puan ortalamaları	X±SS	Min.- Maks.
Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi Puan Ortalaması	18.64±7.20	3-39
UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8) Puan Ortalaması	16.27±3.31	11-28
Pines Tükenmişlik Ölçeği Toplam Puan Ortalaması	4.54±1.05	2-7
“Duygusal alan” alt boyutu	4.94±1.88	2-7
“Fiziksel alan” alt boyutu	4.62±1.03	2-7
“Zihinsel alan” alt boyutu	4.06±0.73	2-7

X: Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Katılımcıların ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde; yalnızlık ölçeği puan ortalaması ile damgalanma ($r=0.273$, $p=0.004$) ölçeği puan ortalaması ve tükenmişlik ölçeği puan ortalaması ($r=0.285$, $p=0.002$) arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu, damgalanma ile tükenmişlik ölçeği ($r=0.321$, $p=0.001$) puan ortalaması arasında da pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki

	UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8) Puan Ortalaması	Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi Puan Ortalaması	Pines Tükenmişlik Ölçeği Toplam Puan Ortalaması
UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8) Puan Ortalaması	-	$r=0.273$ $p=0.004$	$r=0.285$ $p=0.002$
Sağlık Çalışanları İçin COVID-19 Damgalama Anketi Puan Ortalaması	$r=0.273$ $p=0.004$	-	$r=0.321$ $p=0.001$
Pines Tükenmişlik Ölçeği Toplam Puan Ortalaması	$r=0.285$ $p=0.002$	$r=0.321$ $p=0.001$	-

r: Spearman korelasyon, $p<0,05$

4. Tartışma

Tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemi sürecinde görevlerini yerine getiren sağlık çalışanları; bu süreçte birçok fiziksel güçlükle karşılaşmış ve beraberinde duygusal ve mental sorunlar yaşamıştır. Pandemi döneminde ön saflarda görev yapan sağlık çalışanları; enfekte olma korkusu ile toplum tarafından dışlanmış ve damgalanmaya maruz kalmıştır. Bu duyguyla kendilerini yalnız hisseden sağlık çalışanlarında; depresyon, stres gibi semptomlarda artış görülmüştür (26). Yapılan çalışmalar, bu dönemde sağlık çalışanlarının yüksek oranda damgalanma yaşadıklarını göstermektedir. Taşdelen ve ark.'nın çalışmasında (2022); sağlık çalışanlarının %7'si aileleri ve yakın arkadaşları tarafından, %14'ü komşuları ve akrabaları tarafından, %7'si ise tanımadıkları kişiler

tarafından damgalandıklarını hissettiklerini ifade etmiştir (22). Bir başka çalışmada, sağlık çalışanları ile birlikte ailelerinin de bundan etkilenerek ciddi düzeylerde damgalanma duygusu yaşadıkları belirlenmiştir (27). Yufika ve ark. (2021) (katılımcıların %21.9) ile Mostafa ve ark.'nın çalışmalarında da (2020) (katılımcıların %31.2'si); sağlık çalışanlarının önemli düzeyde damgalanma yaşadıkları saptanmıştır (28,29). Ölçek puan ortalamalarının değerlendirildiği çalışmalarda da çalışmamıza benzer oranda katılımcıların ortalamasının üzerinde damgalanma yaşadıkları bulunmuştur (29,30). Turki ve ark.'nın çalışmasında (2022), Taşdelen ve ark.'nın çalışmasında benzer olarak en çok damgalamanın komşular tarafından yapıldığı görülmüştür (22,30). Turki ve ark.'nın çalışmasında (2022) damgalamanın ifade şekilleri incelenmiş, katılımcıların %68.4'ünün kaçma (uzak durma/yaklaşmama), %6'sının sözel ifade, %1.2'sinin fiziksel ifade şeklinde damgalanmaya maruz kaldıkları belirlenmiştir (30). Abuhammad ve ark. tarafından yapılan bir başka çalışmada (2021); katılımcıların çoğu, bu süreçte sağlık çalışanlarını damgaladıklarını söylemişlerdir (31).

COVID-19 pandemi sürecinde ortaya çıkan sorunlardan en önemlileri; yalnızlık ve psikososyal iyilik halinin bozulması olmuştur (32). Süreç boyunca aile ve yakınlarından uzak kalan sağlık çalışanları, yalnızlık hissinden en fazla etkilenen gruptur. Çalışmamızda sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemi sürecinde orta düzeyde yalnızlık duygusu ($16.27±3.31$) yaşadıkları belirlenmiştir. Kotera ve ark. (2022) tarafından pandemi döneminde sağlık çalışanlarının mental sağlıklarını incelemek amacıyla yapılan nitel bir çalışmada; katılımcılar stres ve yalnızlık yaşadıklarını ifade etmiştir (20). Aynı çalışmada; belirsizlik, artan iş yükü, enfekte olma korkusu ve sosyal baskının yalnızlık duygularını arttırdığı görülmüştür (20). Başka bir çalışmada; bu dönemde aile ve arkadaşlarıyla daha çok temasta olan sağlık çalışanlarının daha az yalnızlık duygusu yaşadıkları, yaşanan yalnızlık duygusunun psikolojik iyilik halini olumsuz etkilediği belirlenmiştir (33).

Daha fazla hastalanma ve ölüm riskine sahip olma, güvensiz iş çevresi, kaynak ve koruyucu ekipman yetersizliği gibi durumlar yaşanan süreçte tükenmişlik riskini arttırmıştır (34). Çalışmamızda ölçek puan ortalamasına göre sağlık çalışanlarının, bir tükenmişlik durumu içinde ($4.54±1.05$) oldukları belirlenmiştir. Ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş olup, bu süreçte sağlık çalışanlarının orta ve yüksek düzeylerde tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır (16-18,35-40). Dale ve ark.'nın çalışmasında (2021); COVID-19 döneminde sağlık çalışanlarının %44.4'ünün, Ruiz-Fernández ve ark.'nın çalışmasında (2020); %48'inin orta düzeyde, %36'sının yüksek

düzye tükenmişlik yaşadıkları, Shiu ev ark.'nın çalışmasında (2022) da benzer olarak katılımcıların %41.24'ünün tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur (37,41,42). Çalışmamızda tükenmişlik düzeyinin en fazla duygusal tükenme alt boyutunda olduğu belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da katılımcıların yüksek oranla duygusal tükenme yaşadıkları görülmüştür (17,19,21,35). Fiziksel tükenmişlik beklenen bir durum iken, salgın hastalıklarının yarattığı psikolojik etki ve sosyal izolasyonun sağlık çalışanlarında duygusal tükenmişliğe neden olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda ölçek puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmış, tüm ölçek puan ortalamalarının birbirini etkilediği belirlenmiştir. Jang ve ark.'nın çalışmasında (2021), sağlık çalışanlarının damgalanma, enfekte olma ve destek yetersizliğinin duygusal tükenmelerini etkilediği bulunmuştur (19). Bir başka çalışmada; katılımcıların yaşadığı sosyal baskının, yalnızlıklarını artırdığı görülmüştür (20). Benzer olarak farklı çalışmalarda ise sosyal desteği ve yakınları ile teması az olan kişilerin daha az yalnızlık ve daha az damgalanma duygusu yaşadıkları gösterilmiştir (30,33). Bu sonuçlara göre, kişilerin yakınları ile temasının ve sosyal anlamda desteklenmesinin yalnızlık duygusunu engellediği ve kişileri damgalanma duygusuna karşı koruduğu düşünülebilir. Naldi ve ark.'nın çalışmasında (2021); sağlık çalışanlarının sürekli kaygı yaşamasının stres ve tükenmişlik gibi olumsuz duygulara neden olduğu görülmüştür (39). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da, daha çok dışlandığını düşünen sağlık çalışanlarının önemli ölçüde depresyon ve anksiyetesi olduğu saptanmıştır (22). Dolayısıyla yaşanan olumsuzluklar ve fiziksel yetersizlikler, sosyal destek eksiklikleri kişilerde yalnızlık ve dışlanma duygusuna yol açmakta, bu durum diğer faktörlerle birlikte tükenmişliğe neden olmaktadır.

4.1. Sınırlılıklar

Araştırmanın belirlenen bir tarih aralığı içerisinde online olarak uygulanması araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

5. Sonuç

Çalışmamız sonuçlarında; sağlık çalışanlarının bu dönemde orta düzeyde damgalanma ve yalnızlık duygusu yaşadıkları ve tükenmişlik durumu içerisinde oldukları görülmüştür. Damgalanma ve yalnızlık algısının artmasıyla tükenmişlik düzeyleri artmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda daha sonra yaşanabilecek salgınlar göz önüne alınarak; istihdamın artırılması ve beraberinde iş yükünün azaltılması, bulaşıcı hastalıkların yönetimine ilişkin eğitim ve koruyucu ekipmanların sağlanması, çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, toplum algısını değiştirmeye yönelik bilgilendirmelerin yapılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan (No: 21-5T/6), diğer izinler T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Teşekkür: Çalışmaya katılan tüm sağlık çalışanlarına teşekkür ederiz.

Yazarlık Katkısı:

HK: Literatür taraması, veri analizi, makalenin yazımı ve son kontroller.

BG: Literatür taraması, veri toplama, araştırmanın tasarımı.

SÖ: Literatür taraması, araştırmanın tasarımı, veri analizi, makalenin yazımı ve son kontroller.

Kaynaklar

1. Ciotti M, Ciccozzi M, Terrinoni A, Jiang WC, Wang CB, Bernardini S. The COVID-19 pandemic. *Crit Rev Clin Lab Sci.* 2020 Sep;57(6):365-88. doi: [10.1080/10408363.2020.1783198](https://doi.org/10.1080/10408363.2020.1783198)
2. Güneş M, Demirel B, Şimşek A. COVID-19 Özeline immün sistemi güçlendirici beslenme ve fiziksel aktivite stratejileri. Editör: Ulutaşdemir N. COVID-19 tedavi belirleyicileri, Iksad Yayıncılık, Ankara 2020 s. 125-58.
3. Sakaoglu HH, Orbatu D, Emiroglu M, Çakır Ö. COVID-19 Salgını Sırasında Sağlık Çalışanlarında Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi: Tepecik Hastanesi Örneği. *Tepecik Eğit. Ve Araşt. Hast. Dergisi* 2020;30 (Ek sayı):1-9. doi: [10.5222/terh.2020.56873](https://doi.org/10.5222/terh.2020.56873)
4. Çetintepe SP, İlhan MN. COVID-19 Salgınında Sağlık Çalışanlarında Risk Azaltılması. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research* 2020;4:50-4. doi: [10.34084/bshr.712539](https://doi.org/10.34084/bshr.712539)
5. Karasu F, Çopur E. COVID-19 Vakaları artarken salgının ön safındaki bir yoğun bakım hemşiresi: "Cephede Duran Kahramanlar". *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi.* 2020;24(1):11-4.
6. Ng K, Poon BH, Kiat Puar TH, Shan Quah JL, Loh WJ, Wong YJ, et al. COVID-19 and the Risk to Health Care Workers: A Case Report. *Ann Intern Med.* 2020;172(11):766-7. doi: [10.7326/120-0175](https://doi.org/10.7326/120-0175)
7. Schwartz J, King CC, Yen MY. Protecting Healthcare Workers During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak: Lessons From Taiwan's Severe Acute Respiratory Syndrome Response. *Clin Infect Dis.* 2020;71(15):858-860. doi: [10.1093/cid/cia255](https://doi.org/10.1093/cid/cia255)
8. The Novel Coronavirus Pneumonia Emergency Response Epidemiology Team. The Epidemiological Characteristics of an Outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19) - China, 2020. *China CDC Wkly.* 2020;2(8):113-22.
9. Zhu N, Zhang D, Wang W, Li X, Yang B, Song J, et al. A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. *N Engl J Med.* 2020;382(8):727-33. doi: [10.1056/nejmoa2001017](https://doi.org/10.1056/nejmoa2001017)

10. Malas EM, Malas ES. COVID-19 Döneminde Sağlık Çalışanlarında Damgalama ve Damgalanma Algısının Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2021;2(40):172-97.
11. Röhr S, Müller F, Jung F, Apfelbacher C, Seidler A, Riedel-Heller SG. Psychosoziale Folgen von Quarantänemaßnahmen bei schwerwiegenden Coronavirus-Ausbrüchen: ein Rapid Review [Psychosocial Impact of Quarantine Measures During Serious Coronavirus Outbreaks: A Rapid Review]. Psychiatr Prax. 2020;47(4):179-189. doi: [10.1055/a-1159-5562](https://doi.org/10.1055/a-1159-5562)
12. Eren-Bana P. Evaluation of the social implication perception of healthcare employees In the COVID-19 outbreak process. Press Academia Procedia (PAP) 2020;11:115-20. doi: [10.17261/Pressacademia.2020.1251](https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2020.1251)
13. Hwang TJ, Rabheru K, Peisah C, Reichman W, Ikeda M. Loneliness and social isolation during the COVID-19 pandemic. Int Psychogeriatr. 2020;32(10):1217-20. doi: [10.1017/s1041610220000988](https://doi.org/10.1017/s1041610220000988)
14. Özcan Arslan F, Önen B. Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerde Tükenmişlik Sendromu: Adana İli Örneği Aydın Sağlık Dergisi 2020;6(3):298-313.
15. Türkil S, Aslan E, Tot Acar Ş. Türkiye'de sağlık çalışanları arasında koronavirüs salgını nedeniyle yaşanan zorluklar, kaygı, depresyon ve tükenmişlik sendromunun incelenmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2022;15(1):74-87. doi: [10.26559/mersinsbd.949616](https://doi.org/10.26559/mersinsbd.949616)
16. Özkahraman E, Özar ME, Yağimli M. COVID-19 Pandemisi Döneminde Sağlık Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2022;12(3):590-9. doi: [10.31020/mutfid.1094464](https://doi.org/10.31020/mutfid.1094464)
17. Akalın B, Modanlıoğlu A. COVID-19 Sürecinde Yoğun Bakımda Çalışan Sağlık Profesyonellerinin Duygu-Durum ve Tükenmişlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2021;12(2):346-52. doi: [10.31067/acusaglik.850978](https://doi.org/10.31067/acusaglik.850978)
18. Gündüz Hoşgör D, Çatak Tanyel Y. COVID-19 Pandemisi Döneminde Sağlık Çalışanlarında Tükenmişlik: İstanbul İli Örneği. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) 2021;8(2):372-86.
19. Jang Y, You M, Lee H, Lee M, Lee Y, Han JO, et al. Burnout and peritraumatic distress of healthcare workers in the COVID-19 pandemic. BMC Public Health. 2021;21(1):2075. Published 2021 Nov 12. doi: [10.1186/s12889-021-11978-0](https://doi.org/10.1186/s12889-021-11978-0)
20. Kotera Y, Ozaki A, Miyatake H, Tsunetoschi C, Nishikawa Y, Kosaka M, et al. Qualitative Investigation into the Mental Health of Healthcare Workers in Japan during the COVID-19 Pandemic. Int J Environ Res Public Health. 2022;19(1):568. Published 2022 Jan 5. doi: [10.3390/ijerph19010568](https://doi.org/10.3390/ijerph19010568)
21. Szwamel K, Kaczorowska A, Lepsy E, Mroczek A, Golachowska M, Mazur E, et al. Predictors of the Occupational Burnout of Healthcare Workers in Poland during the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study. Int J Environ Res Public Health. 2022;19(6):3634. Published 2022 Mar 18. doi: [10.3390/ijerph19063634](https://doi.org/10.3390/ijerph19063634)
22. Taşdelen R, Ayık B, Kaya H, Ercis M, Ertekin E. Türk Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Pandemisine Psikolojik Tepkileri: Damgalanmanın Etkisi. Arch Neuropsychiatry 2022;59:133-8. doi: [10.29399/npa.27785](https://doi.org/10.29399/npa.27785)
23. Teksin G, Uluyol OB, Onur O, Teksin MG, Ozdemir HM. Stigma-related Factors and their Effects on Health-care Workers during COVID-19 Pandemics in Turkey: A Multicenter Study. Sisli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni 2020;54(3):281-90. doi: [10.14744%2FSEMB.2020.02800](https://doi.org/10.14744%2FSEMB.2020.02800)
24. Doğan T, Akıncı Çötöka N, Göçet Tekin E. Reliability and validity of the Turkish Version of the UCLA Loneliness Scale (ULS-8) among university students. Procedia Social and Behavioral Sciences 2011;15, 2058-62. doi: [10.1016/j.sbspro.2011.04.053](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.053)
25. Çapri B. Tükenmişlik Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2006;2(1):62-77.
26. Köroğlu S, Durat G. Damgalanmaya Karşı Savunmasız Sağlık Çalışanlarının, COVID-19 Hastalarına Yönelik Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi 2022;5(2):153-65. doi: [10.54803/sauhsd.1067517](https://doi.org/10.54803/sauhsd.1067517)
27. Hosseinzadeh R, Hosseini SM, Momeni M, Maghari A, Fathi-Ashtiani A, Ghadimi P, et al. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Infection-Related Stigma, Depression, Anxiety, and Stress in Iranian Healthcare Workers. Int J Prev Med. 2022;13:88. Published 2022 Jun 24. doi: [10.4103%2Fijpvm.ijpvm.12.21](https://doi.org/10.4103%2Fijpvm.ijpvm.12.21)
28. Yufika A, Pratama R, Anwar S, Winardi W, Librianty N, Prashanti NAP., et al. Stigma Associated with COVID-19 Among Health Care Workers in Indonesia. Disaster Med Public Health Prep. 2022;16(5):1942-6. doi: [10.1017/dmp.2021.93](https://doi.org/10.1017/dmp.2021.93)
29. Mostafa A, Sabry W, Mostafa NS. COVID-19-related stigmatization among a sample of Egyptian healthcare workers. PLoS One. 2020;15(12):e0244172. Published 2020 Dec 18. doi: [10.1371/journal.pone.0244172](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244172)
30. Turki M, Ouali R, Ellouze S, Ben Ayed H, Charfi R, Feki H, et al. Perceived stigma among Tunisian healthcare workers during the COVID-19 pandemic [published online ahead of print, 2022 Sep 19]. Encephale. 2022;S0013-7006(22)00214-7. doi: [10.1016/j.encep.2022.08.014](https://doi.org/10.1016/j.encep.2022.08.014)
31. Abuhammad S, Alzoubi KH, Al-Azzam S, Alshogran OY, Ikhreish RE, Amer ZWB, et al. Stigma toward healthcare providers from patients during COVID-19 era in Jordan. Public Health Nurs. 2022;39(5):926-32. doi: [10.1111/phn.13071](https://doi.org/10.1111/phn.13071)
32. Uyar P, Özpulat F. COVID-19 Süreci ve Hemşirelerde Oluşturduğu Yalnızlık. Sağlık Akademisi Kastamonu (SAK), 7(COVID 19 ek sayısı) 2022;134-44. doi: [10.25279/sak.959670](https://doi.org/10.25279/sak.959670)
33. Stubbs JM, Achat HM. Are healthcare workers particularly vulnerable to loneliness? The role of social relationships and mental well-being during the COVID-19 pandemic. Psychiatry Res Commun. 2022;2(2):100050. doi: [10.1016/j.psycom.2022.100050](https://doi.org/10.1016/j.psycom.2022.100050)
34. Yumru M. COVID-19 ve Sağlık Çalışanlarında Tükenmişlik. Klinik Psikiyatri 2020;23 (Ek 1):5-6. doi: [10.5505/kpd.2020.18942](https://doi.org/10.5505/kpd.2020.18942)
35. Çolak D. COVID-19 Pandemisi Döneminde Sağlık Çalışanlarının Tükenmişlik ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2021
36. Dobson H, Malpas CB, Burrell AJ, Gurvich C, Chen L, Kulkarni J, et al. Burnout and psychological distress amongst Australian healthcare workers during the COVID-19 pandemic [published correction appears in Australas Psychiatry. 2022 Apr;30(2):280]. Australas Psychiatry. 2021;29(1):26-30. doi: [10.1177/1039856220965045](https://doi.org/10.1177/1039856220965045)
37. Ruiz-Fernández MD, Ramos-Pichardo JD, Ibáñez-Masero O, Cabrera-Troya J, Carmona-Rega MI, Ortega-Galán ÁM. Compassion fatigue, burnout, compassion satisfaction and perceived stress in healthcare professionals during the COVID-19 health crisis in Spain. J Clin Nurs. 2020;29(21-22):4321-30. doi: [10.1111/jocn.15469](https://doi.org/10.1111/jocn.15469)
38. Karagöl A, Törenli Kaya Z. Healthcare workers' burn-out, hopelessness, fear of COVID-19 and perceived social support levels. Eur J Psychiatry. 2022;36(3):200-6. doi: [10.1016/j.ejpsy.2022.01.001](https://doi.org/10.1016/j.ejpsy.2022.01.001)
39. Naldi A, Vallelonga F, Di Liberto A, Cavallo R, Agnesone M, Gonella M, et al. COVID-19 pandemic-related anxiety, distress and burnout: prevalence and associated factors in healthcare workers of North-West Italy. BJPsych Open. 2021;7(1):e27. Published 2021 Jan 7. doi: [10.1192/bjo.2020.161](https://doi.org/10.1192/bjo.2020.161)
40. Sagaltıcı E, Saydam RB, Cetinkaya M, Şahin ŞK, Küçük SH, Müslümanoğlu AY. Burnout and psychological symptoms in healthcare workers during the COVID-19 pandemic: Comparisons of different medical professions in a regional hospital in Turkey. Work. 2022;72(3):1077-85. doi: [10.3233/wor-210517](https://doi.org/10.3233/wor-210517)
41. Dale LP, Cuffe SP, Sambuco N, Guastello AD, Leon KG, Nunez LV, et al. orally Distressing Experiences, Moral Injury, and Burnout in Florida Healthcare Providers during the COVID-19 Pandemic. Int J Environ Res Public Health. 2021;18(23):12319. Published 2021 Nov 24. doi: [10.3390/ijerph182312319](https://doi.org/10.3390/ijerph182312319)
42. Shiu C, Chen WT, Hung CC, Huang EP, Lee TS. COVID-19 stigma associates with burnout among healthcare providers: Evidence from Taiwanese physicians and nurses. J Formos Med Assoc. 2022;121(8):1384-91. doi: [10.1016/j.jfma.2021.09.022](https://doi.org/10.1016/j.jfma.2021.09.022)